

Віра КОТОВИЧ¹

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ORCID 0000-0001-6370-8135

Християнські мотиви в ойконімах України: лінгвокультурологічний аспект

З-поміж усіх топонімів ойконіми – чи не найбільш штучні іменування попри те, що найдавніші з них постали цілком природно, з необхідності виділити та номінувати заселений людиною об'єкт. Деякі теперішні ойконіми ведуть свій відлік з дохристиянської епохи, однак говорити про язичницький слід у назвах сучасних населених пунктів – це в багатьох випадках торкатися припущень, а ті, як правило, ведуть до народної етимології. Щоправда, маємо окремі наукові розвідки ономастів, уміщені, зокрема, в колективній монографії „Ономастика України першого тисячоліття нашої ери”², де зібрано міркування про елементи язичництва в українській топонімії, антропонімії, оронімії, гідронімії. Поза тим самі автори не цілком прийнятним вважають беззастережне твердження, що, до прикладу, ойконіми з баземою *баба* мотивовано теонімом *баба* ‘одна з найстародавніших богинь українців, що була матір’ю-предкинею, берегинею, охоронницею, покровом, хранителькою родинного вогнища, подайницею всякого добра, богинею життя, родючості та здоров’я’³. Можливо, дохристиянські вірування й відбито в окремих ойконімах України, однак, не маючи достовірних фактів, можна про таке говорити тільки гіпотетично.

Ведучи ж мову про релігію та вірування, віддзеркалені в сучасних українських ойконімах, розглядаємо уже християнський слід у назвах поселень, аналізуємо мотивацію онімів церковно-християнською лексикою.

Кожна суспільна епоха здійснювала свій вплив на іменування поселення. Орієнтація в просторі, вказівка на примітний на місцевості об'єкт, закріплення

¹ Віра Котович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та МВПШ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, virako@ukr.net

² *Onomastika Ukraini persogo tisáčolittâ našoi eri*, za red. Ī. Želěznâk, Kiïv 1992.

³ V. Vojtovič, *Ukrain's'ka mifologîa*, Kiïv 2002, s. 163-164.

за маєтністю власної чи загальної назви людей, які там живуть, належність оселі князеві, магнатові, землевласникові, першопоселенцю, перенесення назви малої батьківщини на нову землю, „мода” на ойконімні моделі, усталені форманти, метафори, штучні „кабінетні” утворення – це ще не повний перелік мотивів іменування населених пунктів, однак і з нього видно, що окремої «релігійної формації» не було. Літописні *Богуславль* (нині *Богуслав*, Кв.) та *Божьскъ* (теперішнє місце локалізації точно не визначене) могли би слугувати взірцями найдавніше засвідчених ойконімів зі сакральною семантикою, якби ономасти не були одностайними в тому, перша з названих осель – посесив на *-*jь* від антропоніма *Богуславъ*⁴, тобто не місто ‘славило *Бога*’, а належало особі на ймення *Богуславъ*, а ойконім *Божьскъ* – субстантивований ад’єктив на *-ьск-* від гідроніма *Богъ* /*Бугъ*⁵. І все ж ойконіми, що бережуть у своїх основах вказівку на релігію та вірування українців золотими вкрапленнями то тут, то там збережено по всій Україні. Можливо, навіть *Богуслав* теперішньої Дніпропетровщини, заснований майже через шість століть після літописного *Богуслава* над р. Самарою, іменованій чи то переселенцями з Київської землі в пам’ять про свою малу батьківщину, чи з ревним бажанням і в слові, і в ділі ‘*Бога* славити’.

Середньовічні *Андрієвичі*, *Іваневичі*, *Михайлевичі* тощо без переконливих архівних свідчень не дають підстав стверджувати, чи в ойконімах збережено вказівку на ‘рід, підданих *Андрія*, *Івана*, *Михайла*’, чи на людей, що належать до церкви *Андрія* Первозванного, *Івана* Богослова, Архангела *Михайла*. Водночас як і не відомо, чи всі з теперішніх двадцяти двох *Петропавлівок* іменовані за належністю мешканців до церкви Святих *Петра* і *Павла*, чи, як це було на Одещині, хутір *Петрівка* об’єднано з хутором *Павловського*, що пізніше привело до злиття їхніх назв⁶.

Тотальні перейменування, які відбулися в Україні в середині минулого століття, в розпал атеїстичного невігластва, торкнулися багатьох назв населених пунктів. Серед них чимало й таких, які з погляду сучасної ономастики не мали жодного відношення до релігійного іменування, як-от, *Божиків* (Тр.) та *Унів* (Ль.) – первісні посесиви від особових назв *Божикъ*⁷, *Ун*⁸. Однак партійні функціонери асоціювали їх з *Богом* та з *унією*, а тому й перейменовували перше на *Привітне*, а друге на *Міжгір’я*. Натомість залишили *Різдвяне* (Хрк.), *Воскресенівку* (Днп. (2), Лг., Хрк.), *Вознесенку* (Днц. (2), Зп., См., Хрс.), очевидно, навмисне уподібнюючи їх з російськими лексемами *резвий*, *воскресенье*,

⁴ *Etimologičnij slovník litopisnih geografičnih nazv Pivdennoj Rusi*, za red. O. Strižak, Київ 1985, s. 20.

⁵ *Ibidem*, s. 21.

⁶ *Toponimija pівnično-shidnoj Odešini*, za red. Ū. Karpenka, Odesa 1975, s. 61.

⁷ M. Moroškin, *Slavánskij iménoslov ili sobraniè slavánskikh ličnih im'on v alfavitnom porádke*, Sankt-Piterburg 1867, s. 19.

⁸ Ī. Pačič, *Iménoslov ili réčnik lični imena razni naroda slavenski*, Budim 1828, s. 24.

вознесенный, а не з церквою *Різдва*, *Воскресіння* та *Вознесіння* Христа. А, можливо, зважаючи на географію поселень, був інший мотив зміни чи збереження назви з релігійним мотивом: знищити все, що мало відношення до Української греко-католицької церкви, і зберегти те, що мало відношення до Української православної церкви (Московського патріархату).

Сьогоднішні ойконіми, в яких засвідчено релігію та вірування українців та тих народів, які компактно проживали на теренах України, можемо об'єднати в декілька груп.

Перша група – ойконіми, утворені від назв місцевостей (мікротопонімів), мотивованих апелятивами на позначення сакральних споруд: соборів, церков, божниць, монастирів тощо, їх частин, або пов'язаних з ними об'єктів, місць проживання осіб релігійного сану: *Білобожниця* (Тр.), пор. *божниця* 'храм, церква'⁹, *Біла Церква* (Зк., Кв.), *Церковна* (ІФ), пор. *церква* 'релігійна організація духівництва і віруючих, об'єднана спільністю вірувань і обрядовості; будівля, в якій відбувається християнське богослужіння'¹⁰, *Велика Мечетня* (Мк.), *Гапоно-Мечетне* (Днп.), *Мечетка* (Лг.), *Мечетне* (Днп.), пор. *мечеть* 'молитовний дім у мусульман'¹¹, *Кринос* (ІФ), пор. *крилас* 'у церкві – підвищене місце для хору, читців із правого та лівого боку від середніх дверей вівтаря'¹², *Монастир-Дережицький* (Лв.), *Монастирець* (Зк., Лв. (4), *Монастирська* (Тр.), *Монастириха* (Тр.), *Монастирище* (Чрк., Чрн.), *Монастир-Лішнянський* (Лв.), *Монастирок* (Вн., Жт., ІФ, Лв. (3), Тр., Хм.), *Монастирок-Оглядівський* (Лв.), пор. *монастир* 'релігійна громада ченців або черниць, що з належними їй землями та капіталами становить церковно-господарську організацію'¹³, *Святець* (Хм.), пор. *святець* 'придорожній пам'ятник зі статуєю святого'¹⁴, *Дяківка* (Вн., См.), *Дяківка* (Хрк.), пор. *дяк* 'служитель православної церкви, що допомагає священику під час богослужіння; псаломщик'¹⁵, *Клебанівка* (Тр.), *Плебанівка* (Вн., Тр.), пор. *клебанія*, те саме, що *плебанія* 'парафія католицького священика; садиба, подвір'я, дім парафіяльного католицького священика'¹⁶, *Конельська Попівка* (Чрк.), *Попівка* (АРК, Вн., Днп., Крв. (3), Лг. (3), Пл. (6), См. (4), Хрк. (2), Хрс., Чрк. (4), Чрн.), *Попівщина* (См.), пор. *пін* 'розм. духовне звання у православної церкві, середнє між єпископом і дияконом'¹⁷, *Протопопівка* (Крв., Од., Хрк. (2), *Протопопівщина* (См.), пор. *протопін* 'те саме, що *протоієрей*

⁹ *Slovar' ukrains'koï movi*, за ред. В. Grinčenka, I, s. 82.

¹⁰ *Slovník ukrains'koï movi*, за ред. І. Bilodida, XI, s. 202.

¹¹ *Ibidem* IV, s. 697.

¹² *Ibidem*, s. 345.

¹³ *Ibidem*, s. 794.

¹⁴ *Slovar' ukrains'koï movi*, за ред. В. Grinčenka, IV, s. 111.

¹⁵ *Slovník ukrains'koï movi*, за ред. І. Bilodida, II, s. 450.

¹⁶ *Ibidem* VI, s. 573.

¹⁷ *Ibidem*, s. 538.

священик, ієрей найвищого чину'¹⁸, *Соборне* (См., Тр.), пор. *собор* 'головна чи велика церква міста; головна церква в монастирі'¹⁹.

До цієї групи примикають ойконіми, які первісно вказували на належність об'єкта церковнослужителям, на колективні назви, що позначали рід, родину, сукупність таких осіб. Цілком імовірно, що базами аналізованих ойконімів стали відапелятивні особові назви, які на час іменування поселення не мали відношення до релігійного сану осіб, а були їхніми прізвишками чи прізвищами (*Батюшка, Дяк, Дяченко, Дячок, Клебан, Монах, Пастир, Піп, Поповець, Попович, Поповичок* та ін.): *Батюшки* (Хрк.), *Дяків* (Хм.), *Дяківці* (Вн., Чрн.), *Дякове* (Лг.), *Дяченки* (Пл.), *Дячкове* (Пл.), *Клебани* (Лв.), *Клебань* (Вн.), *Монахове* (Днц.), *Пастирське* (Чрк.), *Попів Яр* (Днц.), *Попівці* (Вн. (2), Лв., Тр. (2), Хм. (3)), *Попова Гребля* (Вн.), *Попове* (Днп., Пл. (2)), *Поповичі* (Вл., Лв.), *Поповичка* (Чрн.), *Попово* (Зк.).

Заснування поселення та його іменування, як правило, передувало спорудженню та освяченню в ньому храму. Тому про постання назви населеного пункту від назви освяченої церкви можемо говорити в тих випадках, коли поселення перейменовувалося і маємо достовірні відомості про перенесення церковного ймення на поселенське. Нерідко поселення іменувалося з нагоди його постання в часі церковного свята, або ж воно переорієнтовувалося на релігійний мотив. Загалом у назвах українських населених пунктів відбито такі церковно-християнські свята:

– Різдво Христове, Народження Ісуса Христа: *Різдвяне* (Хрк.), *Різдвянка* (Зп., Хрк.), *Рождественське* (См., Чрк., Чрн.);

– Богоявлення або Хрещення Господнє: *Богоявленка* (Днц.), *Хрещате* (Пл., Чрн.), *Хрещатик* (См. (2), Чрн., Чрк.), *Хрещенівка* (Хрс.);

– Благовіщення – блага вість Діви Марії про народження Сина Божого Ісуса Христа: *Благовіщенка* (Днп., Днц., Зп. (2), Лг., Хрс.), *Благовіщенське* (Зп.), *Велика Благовіщенка* (Хрс.);

– Воскресіння Христове: *Воскресенівка* (Днп. (2), Лг., Хрк.), *Воскресенка* (Днц., Зп. (2), См., Хрс. (2)), *Воскресенське* (Кв., Мк., Хрс., Чрн.);

– Вознесіння Господнє: *Вознесенка* (Днц. (2), Зп., См., Хрс.), *Вознесенка Друга* (Од.), *Вознесенка Перша* (Од.), *Вознесенськ* (Мк.), *Вознесенське* (Днп., Мк., См., Хрк., Чрк.);

– Свята Трійця: *Новотроїцьке* (Днп. (3), Днц. (3), Зп. (3), Од. (2), Хрк. (2), Хрс.), *Трисвятська Слобода* (Чрн.), *Трійця* (Лв., Тр.), *Троїцьке* (Днп. (5), Днц. (3), Зп., Лг. (3), Мк. (2), Од. (2), См., Хрк.), *Троїцько-Сафонове* (Мк.), *Троїцько-Харцизьк* (Днц.), *Троїця* (ІФ), *Святотроїцьке* (Зп.);

– Преображення Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа: *Іспас* (Чрв.), *Новопреображенне* (Лг.), *Новоспасівка* (Лг.), *Новоспаське* (Днп., Зп.), *Спас* (ІФ (2),

¹⁸ *Ibidem*, VIII, s. 323, 324.

¹⁹ *Ibidem* IX, s. 433.

Лв. (2), *Спасівка* (АРК, Зп., Хм.), *Спасове* (Крв.), *Спаська* (Чрв.), *Спаське* (Днп., Жт., Зп., Од., См., Чрн.), *Спасько-Михайлівка* (Днц.), *Преображенівка* (Хрк.), *Преображенка* (Днп., (5), Днц., Зп., Од. (2), Хрс.), *Преображення* (Лг.), *Преображенське* (Днп.);

– Успіння Пресвятої Богородиці: *Новоуспенівка* (Зп.) *Новоуспенівське* (Зп.), *Успенівка* (Днп., Днц. (2), Зп. (2), Крв., Од.), *Успенка* (Днц., Крв., Лг., Од., См.), *Успенське* (Хрк.);

– Різдво Пресвятої Богородиці: *Богородицьке* (Лг., Мк.), *Богородичин* (ІФ), *Богородичне* (Днц.);

– Воздвиження Чесного Хреста Господнього: *Воздвиженка* (Днц.), *Воздвиженське* (См.), *Воздвижівка* (Зп.), *Звижень* (Лв.), *Чесний Хрест* (Вл.);

– Покрова Пресвятої Богородиці: *Верхня Покровка* (Лг.), *Новопокровка* (АРК (2), Днп. (2), Зп. (2), Крв., Лг., Од., Хрк. (2), Хрс.), *Новопокровське* (Днц.), *Першопокровка* (Хрс.), *Покрівка* (Чрн.), *Покрівці* (Лв.), *Покров* (Днп.), *Покровка* (Днп., Днц. (2), Крв. (3), Лг., Мк. (3), Од. (3), См., Хм., Хрк., Чрв., Чрк.), *Покровська Багачка* (Пл.), *Покровське* (Днп. (2), Днц., Крв., Лг., Мк. (2), Пл., См., Чрн.), *Покровщина* (Пл.), *Свято-Покровське* (Днц.);

– Введення в храм Пресвятої Богородиці: *Введенка* (Од., Хрк.).

Колективною назвою осіб, парафією яких була церква або монастир Воскресіння, Богородиці, Різдва, мотивовано ойконіми *Воскресинці* (ІФ (2), *Богородчани* (ІФ), *Старі Богородчани* (ІФ), *Різдвяни* (ІФ, Тр.), *Монастирчани* (ІФ).

Немалою є група ойконімів з першим компонентом *Бог-*, *Бого-*, *Богу-*, *Бож-*. Однак посесивні суфікси **-жь* (*Богуслав* + **-жь* > *Богуславль* (Кв.), *-ів/-ов-е* (*Богодар* + *-ов-е* > *Богодарове* (Хрк.), *Богодух* + *-ів* > *Богодухів* (Хрк.), поліфункціональні суфікси *-івк-а*, *-к-*, *-ець*, які в ойконімах також часто вказують на належність (*Богдан* + *-івк-а* > *Богданівка* (Вн. та ін.), *Богослов* + *-к-а* > *Богословка* (Мк.), *Богуслав* + *-к-а* > *Богуславка* (Днп., Хрк.), *Богуслав* + *-ець* > *Богуславець* (Чрк.), більше говорять про церковно-християнську мотивованість базового антропоніма, ніж ойконіма. Проте не маючи прямих свідчень, що, до прикладу, 49 сучасних *Богданівок* мотивовано іменем *Богдан*, з певним припущенням можемо говорити не лишень про сакральну семантику назв осіб, але й назв осель. Та й інші ойконіми на *-івка*: *Богдалівка* (Чрн.), *Богодарівка* (Днп., Крв. (2), Мк., Пл. (2), Хрк.), *Богодухівка* (Чрк.), *Богомолівка* (Хрк.), *Бождарівка* (Днп. (2), *Полтавобоголюбівка* (Днп.) могли бути структурно дооформлені формантом *-івк-а*, а фактично містити в собі вказівку на християнські чесноти поселенців, іменаторів та засновників.

Прозорою, релігійною є мотивація чудом збереженої з попередніх віків назви *Божя Воля* (Лв.), а далі – перейменованих 2016 р. назв поселень *Богданівка* (Чрк., колишнє *Ленінське*), *Боголюбівка* (Хрк., колишнє *Жовтневе*), *Богинівка* (Днп., колишнє *Брагинівки* – від прізвища комісара *Брагна*).

І, навпаки, часто вживані суфіксальні антропоніми *Богута*, *Богуш*, *Божик*, *Божко* не дають підстав сумніватися у відантропонімному творенні ойконімів

Богутин (Лв.), *Богушівка* (Вл., Рв.), *Божиків* (Тр.), *Божкове* (Пл.). Родини *Боголюба*, *Богомаза*, *Божка*, *Богуша* змотивували постання ойконімів *Боголюби* (Вл.), *Богомази* (Мк.), *Божки* (Кв., Пл.), *Богуші* (Рв.), а гідронім *Божок* став мотивом деривації однойменного ойконіма *Божок* (См.).

По-різному знайшли свою реалізацію в українських ойконімах апеллятиви *дух*, *рай*, *святість*, *хрест*.

Якщо *Духанівка* (См.), *Духів* (Тр.), *Духове* (Пл.), гадаємо, – відантропонімі деривати, то *Духче* (Вл.), услід за припущенням В. Шульгача, кваліфікуємо як утворення, що виникло за аналогією до давніх утворень на *-че* й пов'язане з церковним святом на честь сходження Духа Святого²⁰.

Можна допускати подвійне трактування – відапеллятивне та відантропоніміне – ойконімів *Райівка* (Днп., Жт., Лг., Пл., Хрк.), однак назви поселень з елементом *Рай-*: *Рай* (Тр.), *Райгород* (Вн., Чрк.), *Райгородка* (Лг. (2), *Райгородок* (Днц., Жт., Чрн.), *Райдолина* (Мк.) *Раймісто* (Вл.), *Райозеро* (Пл.), *Райок* (Чрк.), *Рай-Олександрівка* (Дн., Лг.), *Рай-Оленівка* (Хрк.), *Райполе* (Днп. (2), *Райське* (Днц. (2), Зп., Лг.), очевидно, містять у собі вказівку на апеллятив *рай* 'красива, благодатна місцевість'²¹, а 'за релігійними уявленнями – місце, де блаженствують праведники...'²².

Сакральний зміст несуть у собі ойконіми зі семантикою *всесвятий*, *святий*: *Всесвятське* (Днп. (2), *Святе* (Рв.), *Святилівка* (Пл.), *Святі Гори* (Чрн.), *Святогірськ* (Днц.), *Святогорівка* (Днц.), *Свяття* (Рв.), хоча й не відкидаємо припущення про постання *Святилівки* та *Святогорівки* від антропонімів *Святило* та *Святогір*.

Ойконімами, мотивованими лексемою *хрест*, уважаємо назви поселень *Хрестище* (Днц., Хрк.), пор. *хрестище* 'великий хрест' або 'місце, де був хрест', *Хрестівка* (Днц., Хрс.), де *хрестівка* 'місцевість біля хреста' або 'хресто-подібна місцевість'.

Складний шлях свого релігійного утвердження пройшла назва поселення *Єзупіль* (ІФ). Від давньоруського, писемно не засвідченого *Тъшибѣсы*, через зафіксоване в польському написанні *Czeszybyeszy*, витлумачене в душі народної етимології як *Чешибіси*, змінене в кінці ХVІ ст. тодішнім власником-поляком на *Jezupol*, заборонене та перейменоване в 40-их роках ХХ ст. радянськими функціонерами на *Жовтень*, – воно повернулося 1992 р. як *Єзупіль*, уже не завжди зрозуміле пересічним мешканцям, проте зі світлою етимологією 'місто Ісуса' для тих, хто прагне відшукати істину²³.

Село *Хвалибога* (ІФ) в часи комуністичного свавілля було перейменовано на *Руднівку*. Цілком імовірно, що первісно ойконім *Хвалибога* – це Родовий

²⁰ V. Šul'gač, *Ojkonimîâ Volinî*, Kîiv 2001, s. 46.

²¹ *Slovník ukraïns'koï movi*, za red. Ī. Bilodida, VIII, s. 441.

²² *Ibidem*, s. 441.

²³ M. Hudaš, M. Demčuk, *Pohodžennâ ukraïns'kih karpats'kih î prikarpats'kih nazv naselenih punktiv (vidantropomimni utvorennâ)*, Kîiv 1991, s. 93-94.

належності від антропоніма *Хвалибог*. Проте, повертаючи 1991 р. поселенню історичну назву, мешканці населеного пункту й тоді, й надалі беззастережно впевнені в сакральності давньої назви населеного пункту.

Водночас *Пречистівку* (Днц.), *Хрестителеве* (Чрк.), *Христове* (Лг.) також можна кваліфікувати як релятивно-присвійні чи посесивні утворення, однак сьогодні не доводиться сумніватися в християнському наповненні семантики кожної з назв.

Ойконіми, мотивовані апелятивами з початковим *Благ-*, *Блаж-* також містять у собі певний сакральний зміст: *Благівка* (Лг.), *Благодарівка* (Мк.), *Благодатівка* (Лв., Хрк., Хрс.), *Благодатне* (АРК, Вл., Вн., Днп. (2), Днц. (5), Зп. (3), Крв. (2), Лг., Мк., Од. (6), Хрк. (7), Хрс. (5), Чрк.), *Благодать* (Днц.), *Благословенна* (Днп.), *Блаженник* (Вл.). Назви цих поселень різні за структурою, однак номінатори та перейменовувачі при доборі імені для населеного пункту керувалися значеннями апелятивів *благий* 'добрий, добросердий, лагідний'²⁴, *благодатний* 'який дає щастя, добро, радість, достаток'²⁵, *благословенний* 'багатий, щедрий, життєдайний'²⁶, *блаженний* 'пройнятий щастям, радістю; який виражає щастя, радість'²⁷, що в усіх випадках є синонімами до слова *святий* 'пов'язаний з релігією, Богом, наділений божественною силою'²⁸.

Сьогодні в Україні є три поселення *Ангелівка* та одне село *Янгелівка*. Дві оселі Тернопільщини – відантропонімні утворення (одна названа на честь *Ангеліни* Лянцкоронської, інша – до 20-их років ХХ ст. іменувалася *Янгелівка* з базовим антропонімом *Янгеля*, імовірним варіантом імені *Ангеліна*). Первісна назва сучасної *Ангелівки* Івано-Франківщини – *Лазу*. З 1811 р., після замешкання на цій землі німецьких колоністів-протестантів, населений пункт став іменуватися *Енгелзберг* (*Engelsberg* – 'ангельська гора'), а з 1946 р. – *Ангелівкою*. Така «семантична доля» сучасних українських *Ангелівок*. І попри те, що вони не мають прямого відношення до апелятива *ангел* (іменування *Engelsberg* – символічне), саме з ним асоціюються назви цих сіл.²⁹ Подібне ж можемо константувати і про ойконім *Архангелівка* (Хрк.), *Архангельське* (Днц., Мк., Хрс.). Євген Отін виводить ойконім *Архангельське* (Днц.) від агіоніма *Архангел* Михаїл,³⁰ можливо, через посередництво освяченої церкви, або з якимось іншим мотивом номінації.

2016 року відповідно до Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», з апеляцією до громадських

²⁴ *Slovník ukraïns'koï movi*, za red. Ī. Bilodida, I, s. 191.

²⁵ *Ibidem*, s. 192.

²⁶ *Ibidem*, s. 194.

²⁷ *Ibidem*, s. 195.

²⁸ *Ibidem*, IX, s. 101.

²⁹ V. Kotovič, *Ojkonimi: rozdumi pro semantiku [v:] Řidne slovo v etnokul'turnomu vimiri*, za red. M. Fedurko, Drogobič 2017, s. 135.

³⁰ Ę. Otin, *Proiřhožděniě ġeografičěskih nazvanij Donbassa*, Doněck 2014, s. 22.

слухань та з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування низці поселень було повернено колишні, дорадянські назви: *Воздвиженка* (Днц., *Красний Пахар*); *Вознесенівка* (Лг., *Червонопартизанськ*), *Воскресенка* (Зп., *Чапаєвка*), *Монастирське* (Вн., *Марксове*; Хрс., *Ударник*), *Попова Гребля* (Вн., *Червона Гребля*), *Воскресенка* (Зп., *Чапаєвка*), *Святотроїцьке* (Зп., *Урицьке*), *Благовіщенське* (Крв., *Ульяновка*); *Спаське* (См., *Леніське*); *Преображенка* (Хрс., *Червоний Чабан*), *Трисвятська Слобода* (Чрн., *Радянська Слобода*), *Троїцьке* (Зп., *Карла Маркса*, Пл., *Фрунзівка*, Хрк., *Більшовик*, Чрн., *Кірове*). Дух християнського назвотворення повернувся на свої споконвічні землі.

Постановами Верховної Ради України 2016 року назви декількох поселень було змотивовано лексемами на позначення церковних святинь: *Благовіщенське* (Хрс., колишнє *Петровського*), *Вознесенське* (Кв., колишні назви *Попівка*, *Жовтневе*; Чрн., колишні назви *Свинь*, *Улянівка*), *Троїцьке* (Кв., колишні назви *Троцьке*, *Довгалівське*), *Покровське* (Днц., колишні назви *Самарина Балка*, *Іллічівське*, Жт., колишні назви *Собічино*, *Комсомольське*, Зп., колишні назви *Нижній Куркулак*, *Жовтневе*, Кв., колишнє *Куйбишеве*, Крв., колишнє *Котовка*, Мк., колишнє *Гуляницьке*, Пл. (3), колишнє *Жовтневе*; колишні назви *Бардакове*, *Жовтневе*; колишні назви *Портянки*, *Куйбишиве*, Хрк. (2), колишні назви *Жовтневе*, Чрн., колишні назви *Баба*, *Жовтневе*), *Покров* (Днп., колишнє *Орджонікідзе*), *Покровськ* (Днц., колишні назви *Гришине*, *Постишиве*, *Красноармійське*, *Красноармійськ*), *Святовасилівка* (Днп., колишні назви *Рясне*, *Єлізарове*), *Свято-Покровське* (Днц., колишнє *Кірове*), *Святомиколаївка* (Мк., колишнє *Пам'ять Комунарів*), *Спаське* (Днп., колишнє *Свердловське*), *Стрітенка* (Днц., колишнє *Октябрське*), *Хреціатицьке* (Днц., колишнє *Красноармійське*).

Два ойконіми було перейменовано шляхом «зміни етимології»: *Святопетрівка* (Зп., колишня назва *Петрівка*), *Святопетрівське* (Кв., колишні назви *Куликівка*, *Петрівське*).

Отже, ойконіми, в яких сьогодні простежуємо християнські мотиви, утворено:

- від назв місцевостей (мікротопонімів), мотивованих апелятивами на позначення сакральних споруд: соборів, церков, божниць, монастирів тощо, їх частин, або пов'язаних з ними об'єктів, місць проживання осіб релігійного сану (72 ойконіми);

- від загальних або власних назв, які первісно вказували на належність об'єкта церковнослужителям, на колективні ймення, що позначали рід, родину, сукупність таких осіб або осіб, що носили омонімне прізвисько, прізвище (28 ойконімів);

- від іменувань освяченої церкви або з нагоди постановня поселення, чи його перейменування в часі церковно-християнського свята (187 ойконімів);

- від колективних назв осіб, іменованих за належністю до парафії, церкви, монастиря (7 ойконімів);

- від антропонімів з першим компонентом *Бог-*, *Бого-*, *Богу-*, *Бож-* тощо за допомогою суфіксів **-їь*, *-їв/-ов-е*, *-ївк-а*, *-к-*, *-ець* та ін. із вказівкою на сакральний характер не ойконіма, а базового антропоніма (81 ойконім);

- від апелятивів з початковим *Благ-*, *Блаж-* (44 ойконіми);
- від апелятивів *дух*, *рай*, *святість* (*всесвятий*, *святий*), *хрест* або омонімічних з ними антропонімів (42 ойконіми);
- 2016 року повернено первісні іменування, мотивовані сакральною лексикою, 16-ом населеним пунктам; 28 поселень перейменовано шляхом заміни ідеологічно маркованих назв такими, в яких засвідчено належність до освяченої церкви, вірування та релігію жителів.

Проаналізовані назви поселень – експлікатори сакрального лінгвокультурного коду. Від найдавніших часів і до сьогодення вони є свідками християнських чеснот людини-номінатора, людини, яка хоче не тільки назвати заселений об'єкт, але нерідко й відтворити в назві своє духовне світобачення та світовідчуття.

СКОРОЧЕННЯ НАЗВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ

АРК – Автономна Республіка Крим	Вл. – Волинська
Вн. – Вінницька	Днп. – Дніпропетровська
Днц. – Донецька	Жт. – Житомирська
Зк. – Закарпатська	Зп. – Запорізька
ІФ – Івано-Франківська	Кв. – Київська
Крв. – Кіровоградська	Лв. – Львівська
Лг. – Луганська	Мк. – Миколаївська
Од. – Одеська	Пл. – Полтавська
Рв. – Рівненська	См. – Сумська
Тр. – Тернопільська	Хм. – Хмельницька
Хрк. – Харківська	Хрс. – Херсонська
Чрв. – Чернівецька	Чрк. – Черкаська
Чрн. – Чернігівська	

ЛІТЕРАТУРА

- Etimologičnij slovník litopisnih geografičnih nazv Pivdennoï Rusi*, za red. O. Strižak, Kiïv 1985.
- Hudaš M., Demčuk M. *Pohodžennâ ukraïns'kih karpats'kih i prikarpats'kih nazv nasele-nih punktiv (vidantropoñimni utvorennâ)*, Kiïv 1991.
- Kotovič V., *Ojkonimi: rozdumi pro semantiku [v:] Ridne slovo v etnokul'turnomu vimiri*, za red. M. Fedurko, Drogoñič 2017, s. 129-142.
- Moroškín M., *Slavânskij imênoslov ili sobraniê slavânskikh ličnih im'on v alfavitnom porâdke*, Sankt-Piterburg 1867.
- Onomastika Ukraïni peršogo tusâčolittâ našoi eri*, za red. Ī. Źelêznâk, Kiïv 1992.
- Otin Ê., *Proïshoždêniê géografičêskikh nazvanij Donbassa*, Donêck 2014.
- Pačič Ī., *Imênoslov ili rêčnik lični imena razni naroda slavenski*, Budim 1828.
- Slovar' ukraïns'koï movi*, za red. B. Grinčenka, t. I-IV, Kiïv 1907-1909.

Slovník ukraïns'koï movi, za red. Ī. Bilodida, t. I-XI, Kïïv 1970-1980.

Šul'gač V. *Ojkonimîâ Volini*, Kïïv 2001.

Toponimîâ pïvnično-shidnoï Odešini, za red. Ū. Karpenka, Odesa 1975.

Vojtovič V., *Ukraïns'ka mifologîâ*, Kïïv 2002.

У статті розглянуто назви сучасних поселень України, мотивовані церковно-християнською лексикою. З'ясовано, що такі ойконіми утворено від мікротопонімів, мотивованих апелятивами на позначення сакральних споруд; від загальних або власних назв, які первісно вказували на належність об'єкта церковнослужителям, на колективні ймення, що позначали рід, родину, сукупність таких осіб або осіб, що носили омонімне прізвисько, прізвище; від іменувань освяченої церкви або з нагоди постановня поселення, чи його перейменування в часі церковно-християнського свята; від колективних назв осіб, іменованих за належністю до певної парафії; від низки апелятивів із сакральною семантикою; від антропонімів з початковим *Бог-*, *Бого-*, *Богу-*, *Бож-* тощо. Доведено, що ойконіми, які експлікують інформацію духовного лінгвокультурного коду, однаково поширені і в часі (від архаїчних до сучасних), і в просторі (на всій території України). Це свідчить про тяглість української традиції іменування поселень.

Ключові слова: ойконім, антропонім, мотив номінації, перейменування, вірування, релігія, сакральна лексика, лінгвокультурний код.

CHRISTIAN MOTIVES IN OIKONIMES OF UKRAINE: LINGUISTICS AND CULTURAL ASPECTS

In the article there are discussed the names of modern settlements in Ukraine, motivated by church-Christian vocabulary. It was found out that such an oikonim is formed out of microtoponimes motivated by appellates to denote sacral structures; from the general or proper names that originally indicated the belonging of the object to clerics, on collective names denoting a family, a family, a collection of such persons were named an omonim nickname, surname; from naming the consecrated church or on the occasion of the settlement or its renaming in the time of the church-Christian holiday; from the collective names of persons named for belonging to a particular parish; series of appellates with sacred semantics; from anthroponimes with the original God and so on. It is proved that the oikonimes that explicate the information of the spiritual linguistic and cultural code are equally widespread both in time (from archaic to modern) and in space (throughout the territory of Ukraine). This indicates the continuity of the Ukrainian tradition of naming settlements.

Key words: oikonim, anthroponim, motive of nomination, renaming, beliefs, religion, sacral vocabulary, linguistic and cultural code.

zgłoszenie artykułu: 18.12.2018
przyjęcie artykułu do druku: 2.07.2019